

Л. І. Зеленська

Кальміус-Торецька западина

КАЛЬМІУС-ТОРЕЦЬКА ЗАПАДИНА – геологічна структура на Південному Сході України, північно-західна частина Донецького прогину. Займає перехідне положення між складчастим Донбасом і Дніпров.-Донец. западиною, на зх. замиканні складчастого Донбасу. Для Кальміус-Торец. котловини характерні уповільнені неотектон. підняття. К.-Т. з. відповідає Кальміус-Торец. улоговині, яка на Зх. переходить в полого крило гол. синклінорію Донбасу. В межах пд.-сх. крила Кальміус-Торец. улоговини виділяють такі великі складчасті структури, як Ясинов.-Жданів. флексура та Макіїв.-Ряснян. мульда. Залягання світ переважно похиле до 20–30°. У межах Кальміус-Торец. улоговини, що в рельєфі є височиною, поверхня герцин. складчастої основи у сх. і пд. частинах піднята й виражена в сучас. рельєфі. До осьової частини улоговини та до її пн.-зх. простягання вона занурена на кілька сотень метрів. До пізнього міоцену (серед. сармату) Кальміус-Торец. улоговина розвивалася як єдина малорозчленована поверхня з заг. нахилом на Зх. у бік берег. ліній морів. За геоморфол. районуванням України Кальміус-Торец. улоговина відповідає Кальміус-Торец. підвищеній рівнині, що займає крайове положення у пн.-зх. частині Донец. височини. Межа з Бахмут. височиною збігається з долинами Кривого та Сухого Торців. Зх. межа у рельєфі позначена ізогіпсою 175(180) м, яка фіксує уступ міоценової акумулятив. (переважно алювіал.) поверхні до морської цього ж віку. Пд. і сх. межі збігаються зі смугою меридіонал. підняття по лінії Лисичанськ–Донецьк. За особливістю формування Кальміус-Торец. підвищена рівнина є переважно інверсійною, за морфологією – рівниною ізометрич. типу при піднятих монокліналях і синклінал. прогинах. У будові Кальміус-Торец. улоговини бере участь складний комплекс відкладень (карбону, перми, тріасу, юри, крейди, палеогену, четвертин. періоду). У долинах річок, балках і ярах ці відкладення виходять на денну поверхню. На вододілах вони покриті лесом і лесоподіб. суглинками. Покривні відклади представлені суглинками і глинами (10–15 м), а також неоген. супісками та пісками. Відкладення представлені строкатокам'яними глинами, алевритами, пісковиками з прошарками вапняків, в яких трапляються залишки фауни форамініфер, брахіопод, рідше коралів і мор. їжаків. У Кальміус-Торец. улоговині зберігся повний розріз кам'яновугіл. відкладів, представлений карбонат. та різного складу териген. формаціями. Коефіцієнт густини річк. мережі з урахуванням річок завдовжки 10 км складає 0,12 км/км² (бас. Кривого та Сухого Торців). Вугілля ранньокам'яновугіл. епохи

характеризується низьким ступенем метаморфізму та підвищеним вмістом легкоплав. речовини. Воно може використовуватися для отримання високоякіс. коксу. Вугленосні світи в межах улоговини залягають з падінням на Пн. Сх. під кутами до 10°. У межах Кальміус-Торец. улоговини – геол. пам'ятка природи заг.-держ. значення [Клебань-Бицьке відслонення](#).

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. Физико-географическое районирование Украинской ССР. К., 1968;
2. Коротенко Н. Е., Щирица А. С., Каневский А. Я. Геологические памятники Украины: Справоч.-путеводитель. 2-е изд. К., 1987;
3. Рослый И. М., Кошик Ю. А., Палиенко Э. Т. и др. Геоморфология Украинской ССР: Учеб. пособ. К., 1990;
4. Вахрушев Б. О., Ковальчук І. П., Комлев О. О., Кравчук Я. С., Палієнко Е. Т., Рудько Г. І., Стецюк В. В. Рельєф України: Навч. посіб. К., 2010.

Бібліографічний опис:

Кальміус-Торецька западина / Л. І. Зеленська // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2012. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-10716>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).